

Nr 452

Av herr Nilsson i Göingegården m. fl., om utredning rörande behovet av lokaler och vetenskaplig utrustning för virologiska undersökningar vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Inom landet förekommer hos husdjuren åtskilliga synnerligen förlustbringande virussjukdomar, vilka ännu är otillräckligt utforskade och därför än så länge icke kan rationellt bekämpas och förebyggas.

Den *infektiosa anemien* eller smittsamma blodbristen hos häst förekommer huvudsakligen i landets nordliga delar.

Till och med 1952 utbetalades ersättning av statsmedel för på grund av smittsam blodbrist i Norrbottens län nedslaktade djur med djurets fulla värde. Enligt vad som framgår av 1952 års statsverksproposition, IX huvudtiteln, punkt 81 (sid. 166) uppgick de årliga kostnaderna under åren 1946—1949 till i medeltal 206 000 kronor. För därefter följande år till och med 1953 har ersättningsbeloppen stigit till resp. 287 000 kr., 182 000 kr., 204 000 kr. och 72 000 kr. (sistnämnda belopp avser huvudsakligen en del eftersläpande ersättningssummor).

Från 1953 finns ej längre några sådana ersättningsbestämmelser utan djurägarna är i hela landet hänvisade att själva försäkra sina djur mot förekommande sjukdomar och olycksfall. Det försäkringsbolag, som härvid i de flesta fall synes komma i fråga, är Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget. Nämnda bolag har under budgetåret 1953/54 utbetalt nära 93 000 kr. i ersättningar på grund av smittsam blodbrist hos häst.

De verkliga förlusterna på grund av den smittsamma blodbristen måste dock vara väsentligt högre än vad som framgår av nyssnämnda siffror. Man måste nämligen bl. a. också räkna med nedslaktade djur, som antingen varit försäkrade i andra företag än Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget eller inte alls försäkrade. Vidare uppstår avsevärda indirekta förluster under tider, då djuren på grund av sjukdom är mindre eller inte alls användbara och då djurägaren står helt utan dragare. Säkert är det befogat att uppskatta dylika tillkommande förluster till åtminstone 200 000 kr. varför med hänsynstagande jämväl härtill totalförlusten på grund av den smittsamma blodbristen torde kunna beräknas f. n. uppgå till minst 400 000 kr. årligen.

Lymfadenos eller vitblodsjuka har särskilt hos nötkreatur under de senare åren blivit ett synnerligen allvarligt problem. Den visar en påfallande spridningstendens, och antalet sjukdomsfall har under det senaste decenniet mer än fördubblats. Dess orsaker är icke närmare kända, men starka skäl talar för att ett virus är en betydelsefull medverkande faktor. Några effek-

tiva behandlingsmetoder finns icke, varför lymfadenosen efter kortare eller längre sjukdomsperiod alltid leder till döden.

Enligt beräkningar vid Kalmar läns slakteriförening totalkasseras 2/3 av samtliga med lymfadenos behäftade slaktdjur (publicerat i Jordbrukarnas Föreningsblad nr 38, 1954, sid. 11). Av resterande 1/3 företages enligt uppgift en partiell kassation uppgående till i genomsnitt 59 procent av slaktvärdet.

Stockholm-Gävle slakteriförening avräknade 1953 i genomsnitt för 19 042 kor 931 kr. per styck och för 703 tjurar i genomsnitt 1 760 kr. För all storboskap blir genomsnittsnoteringen 960 kr. Då noteringen höjts något under 1954, torde en genomsnittsnotering på 1 000 kr. för storboskap kunna sättas.

Under 1953 påvisades vid offentliga slakthus, kontrollslakterier och köttbesiktningebyråer cirka 2 200 fall av lymfadenos. Totalkassation skulle omfatta ca $\frac{2 \times 2\,200}{3} = 1\,467$ djur med ett approximativt värde av 1 467 000 kr.

50 procent värdeminskning kan beräknas på $\frac{1 \times 2\,200}{3} = 733$ djur = 366 500 kr. Totalförlust: 1 833 500 kr. per år.

Utöver ovannämnda fall finns givetvis en mängd kassationer vid privata slakterier liksom en del dödsfall ute i besättningarna. De största förlusterna, som dock ej uppskattas med någon större exakthet, torde dock ligga på mjölkförluster och rekryteringskostnader. Hänsyn bör också tagas till veterinärarvodet och ökade skötselkostnader.

Med ledning av ovan framhållna fakta torde man kunna beräkna, att sjukdomen lymfadenos hos nötkreatur f. n. förorsakar det svenska jordbruket en årlig förlust på minst fem miljoner kronor. Sannolikt torde förlusten i verkligheten stiga till ett ännu högre belopp. Med hänsyn till sjukdomens spridningstendens och de stora förluster den redan åsamkar landet är det synnerligen angeläget, att forskning på detta område snarast igångsättes.

Beträffande lymfadenos kan även meddelas att vid en rundabordskonferens för överläggning rörande möjligheterna att komma till rätta med nämnda sjukdom, som under hösten 1954 hållits i kungl. jordbruksdepartementet, tillsatts en forskarkommitté med representanter för olika specialgrenar. Denna kommitté har erhållit till uppgift att snarast möjligt framlägga ett program jämte kostnadsberäkningar för närmare utforskande och bekämpande av sjukdomen i fråga.

Bland andra virussjukdomar av ekonomisk betydelse hos nötkreaturen kan även nämnas *den elakartade katarralfebern* samt *en av virus betingad smittsam tarminflammation*.

Av de svinsjukdomar, som tarvar en utökad virologisk grundforskning i Sverige, må här endast nämnas den s. k. *svininfluensan* (enzootisk virus-

pneumoni) och den s. k. *nyssjukan* (infektiös atrofisk rhinit). Svininfluensan orsakas av ett specifikt virusmittämne, vilket bl. a. visats av svenska forskare, och även nyssjukan förmodas med stor sannolikhet ha virologisk bakgrund.

Hälsokontrollverksamheten på svinsjukdomarnas område har visserligen förbättrat situationen avsevärt för särskilt avelsbesättningarnas och de smågrisproducerande besättningarnas del, men ännu återstår en omfattande forskningsverksamhet för ett rationellt bekämpande och förebyggande av dessa sjukdomar.

I en av s. k. svininfluensa smittad besättning är, enligt vad fil. dr. *Carl Hallqvist* (1943) visat, foderåtgången 10 procent högre än i en frisk, och vidare är gödningstiden inemot en månad längre för de sjuka djuren. Tidigare gjorda utredningar med hänsyn till dessa fakta samt ökad dödlighet, dyrare skötselkostnader m. m. har resulterat i en beräknad årlig förlust för svenska jordbruket på cirka 25 miljoner kronor.

Nyssjukan har särskilt i vissa delar av landet blivit allt vanligare under de senaste åren. Förlusterna är avsevärda, men några exakta värden är svåra att angiva. Det må också erinras om den aktualitet som nyssjukan fått under det gångna året i samband med att landets ganska omfattande och inkomstbringande avelsdjursexport till England tills vidare stoppats på grund av förekomsten av nyssjuka i svenska besättningar.

Enligt gjorda beräkningar uppgår totalantalet i produktionen insatta höns f. n. till cirka 10 miljoner djur, varav cirka 30 procent årligen måste gallras ut på grund av sjukdom. Med ledning av resultaten från anstaltens obduktioner av insända hönskroppar kan virussjukdomen *leukos* (vitblodsjuka) antagas ha förekommit i 30 procent av dödsfallen. Detta skulle innebära, att cirka en miljon djur årligen dör i denna sjukdom, medförande en årlig förlust av cirka 10 miljoner kronor.

Om det vidare, vilket synes motiverat, antages, att hälften av de avlidna djuren dör under första och andra hälften under andra produktionsåret kan genom sjukdomen i fråga följande produktionsförluster beräknas uppstå:

$500\,000 \times 15 \text{ kg ägg} + 500\,000 \times 5 \text{ kg} = 10 \text{ miljoner kg ägg à kr. 3:—} = 30 \text{ miljoner kronor.}$

Dessutom måste räknas med att ett stort antal kycklingar dör på grund av leukos före uppnående av värpfärdig ålder. Lågt räknat kan dessa dödsfall uppskattas till åtminstone en miljon årligen, eller 20 procent av det årliga rekryteringsbehovet. Beräknad förlust 9 miljoner kronor.

De sammanlagda förlusterna till följd av leukos torde sålunda f. n. uppgå till omkring 50 miljoner kronor.

I flertalet hönsbesättningar förekommer vidare en del *virussjukdomar i respirationsorganen* med en sänkning av äggproduktionen som resultat. Lågt räknat torde tre miljoner höns drabbas. Normalt producerar dessa på två

månader på hösten 4,5 miljoner kg ägg. Då produktionen till följd av sådana sjukdomar ofta sjunker med cirka 30 procent, blir produktionen under två månader endast 3,0 miljoner kg, vilket ger en förlust på 1,5 miljoner kg ägg å kr. 3:— = 4,5 miljoner kronor.

De allvarliga ekonomiska konsekvenser, som sålunda enligt vad ovan framhållits f. n. föranledes genom olika slags hos husdjuren förekommande virussjukdomar och som kan beräknas medföra förluster på lägst 85 miljoner kronor årligen, torde enligt anstaltens uppfattning endast kunna mötas och för framtiden avvärjas genom att den virologiska verksamheten vid anstalten snarast tillföres erforderliga lokalutrymmen och vetenskaplig utrustning. Även det aktuella behovet att åstadkomma en beredskap mot en eventuell biologisk krigföring talar i denna riktning.

För statens veterinärmedicinska anstalt har år 1944 färdigställts en ny institution. Genom de avsevärda nedskärningar i den ursprungligen tillfredsställande nybyggnadsplanen, som vidtogs genom ingripande av dåvarande civila byggnadsutredningen, blev dessa nybyggnader redan från början alltför knappt tilltagna. För virologiska undersökningar fanns i den ursprungliga byggnadsplanen en särskild byggnad, benämnd pestlaboratorium, vilken helt eliminerades genom de beslutade besparingsåtgärderna. När anstalten därför år 1949 tillfördes ett särskilt laboratorium för virusundersökningar, kunde också för dettas omfattande arbetsuppgifter, berörande inom landet förekommande förlustbringande virussjukdomar, tills vidare endast provisoriska arbetsplatser anordnas, vilka helt naturligt blivit såväl otillräckliga vad utrymmet beträffar som också mycket bristfälliga i avseende å inredning och vetenskaplig utrustning. Därför har vid viruslaboratoriet hittills endast kunnat upptagas till behandling synnerligen begränsade problemställningar rörande ett fåtal virussjukdomar, exempelvis svininfluensa, varemot en mängd trängande virologiska undersökningar rörande exempelvis nyssjuka hos svin och smittsam blodbrist hos häst måste ställas på framtiden i avsaknad av härför erforderliga lokaler och apparater.

Helt naturligt har de verksamhetsgrenar, som fått sina utrymmen beskurna på grund av utökad verksamhet och nya arbetsuppgifter inom andra områden av anstaltens arbete, även förorsakats betydande svårigheter, vilka blivit allt svårare för varje år som gått.

Med anledning av den sålunda förefintliga lokalbristen har anstaltens styrelse i sina petitaskrivelser för budgetåren 1947/48—1955/56 anhållit om erforderlig medelsanvisning för tillbyggnad av institutionsbyggnaden, varvid styrelsen beträffande byggnadskostnaderna kunnat åberopa av byggnadsstyrelsen framlagda beräkningar. Utgångspunkten var härvidlag byggnadsstyrelsens underdåniga skrivelse den 5 december 1946, vari för tillbyggnad av anstaltens institutionsbyggnad begärdes ett anslag av 580 000 kronor. Med hänsyn till den därefter fortgående allmänna prisstegringen ansågs emeller-

tid sedermera en icke obetydlig kostnadsökning i förhållande till tidigare beräkningar bli erforderlig. Sålunda beräknades tillbyggnaden i fråga år 1952 medföra en kostnad av åtminstone 930 000 kronor. I petitaskrivelsen för budgetåret 1955/56 har anstaltsstyrelsen ytterligare anfört att, icke minst med hänsyn till utvecklingen på det vetenskapliga området under de senaste åren, en förnyad utredning nu behövde verkställas rörande de föreslagna lokalernas lämpligaste disponering och inredning samt beträffande den vetenskapliga utrustning, som erfordrades särskilt för de virologiska undersökningarna. Styrelsen har därför hemställt om uppdrag för byggnadsstyrelsen att snarast verkställa denna utredning i samråd med anstalten. I avbidan på utredningens färdigställande har styrelsen för Byggnadsarbeten under nästa budgetår preliminärt upptagit 950 000 kr., varav dock 20 000 kr. avser uppförande av ett skyddsrum i samband med den begärda tillbyggnaden för vetenskapligt ändamål. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 januari 1955 har detta äskande dock ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, varför anslaget ej upptagits i årets statsverksproposition. Då det enligt vår mening är synnerligen angeläget att åtgärder vidtages för att möjliggöra bekämpning av de för såväl jordbruket som samhället så förlustbringande virussjukdomarna synes en skyndsam utredning böra tillsättas i enlighet med anstaltsstyrelsens förslag. I denna utredning bör dock beredas plats bl. a. även för representanter för jordbrukets organisationer med hänsyn till att åtgärder i här föreslagen riktning i icke ringa grad får anses vara en jordbrukets angelägenhet. Ett ytterligare skäl som talar härför är att redan tidigare samarbete skett mellan anstaltsstyrelsen och jordbrukets organisationer i fråga om åtgärder för befrämjande av forskning. Att åtgärder för ökad forskning relativt snart ger goda resultat framgår bl. a. av att en hos mink mycket förlustbringande av foderförgiftning orsakad sjukdom (botylism) numera kunnat bemästras genom att man vid forskning inom anstalten fått fram ett effektivt vaccin, som sannolikt ger livslång immunitet. Försäljning av detta vaccin budgetåret 1953/54 inbringade anstalten en inkomst av 74 000 kr. Ytterligare kan anges att den år 1952 vid serologiska avdelningen upptagna tillverkningen av valpsjukevacciner numera blivit en icke föraktlig inkomstkälla (årligt försäljningsvärde cirka 125 000 kr.; nettoinkomsten för 1952—1953 beräknad till 45 000 kr.).

I detta sammanhang kan erinras, att jämväl andra i sjukdomsbekämpandet verksamma myndigheter och organisationer visat sig angelägna om att anstalten erhåller förbättrade möjligheter att kunna bedriva vetenskaplig forskning rörande de ekonomiskt förlustbringande virussjukdomarna hos husdjuren. Sålunda har veterinärstyrelsen dels i underdånig skrivelse den 11 maj 1953 angående anvisande av medel för fältundersökningar rörande smittsam blodbrist hos häst, dels i utredning den 3 juni 1953 rörande företsättningarna för tillverkning inom riket av mul- och klövsjukevaccin m.

m. framhållit nödvändigheten av att anstaltens brister i fråga om för virologiska undersökningar nödvändiga lokaler och utrustning snarast avhjälpes. Vidare har chefveterinärföreningen och Hallands läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott i särskilda underdåniga skrivelser var för sig hemställt om inrättande av laboratorier vid anstalten för vetenskapligt forskningsarbete rörande bland annat nyssjuka hos svin.

Jämväl i underdånigt utlåtande den 30 oktober 1953 över veterinärstyrelsens förenämnda utredning om upptagande av tillverkning av mul- och klövsjukevaccin har anstaltsstyrelsen haft anledning ingå på de aktuella lokalfrågorna vid anstalten. Styrelsen har nämligen funnit sig böra förorda, att såväl en inhemsk produktion av MK vaccin som diagnostik och forskning rörande djurens virussjukdomar förläggas till anstalten med hänsyn till dennas övriga arbetsuppgifter och organisation. Med framhållande av att anstalten under alla förhållanden vore i trängande behov av lokaler för diagnostik och forskning på virologiens område har styrelsen vidare ansett det nödvändigt, att ifrågavarande lokaler av ekonomiska skäl planeras så, att de också kan tillgodose behovet av diagnostik och forskning rörande mul- och klövsjukan samt en tillverkning av MK vaccin, vid vilken den redan vid anstalten förefintliga erfarenheten rörande vaccinfremställning kunde utnyttjas.

Det förtjänar erinras, att på det humanmedicinska området lokalfrågan för virologiska arbeten nu blivit lösta, sedan 1954 års riksdag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128, beslutat uppförande av en för statens bakteriologiska laboratorium och karolinska institutets virusinstitution gemensam byggnad. Då vid denna byggnads planering ingen som helst hänsyn tagits till veterinärmedicinska problemställningar och behov av undersökningar inom virusområdet, bör nu snarast jämväl virusverksamheten på det veterinärmedicinska området beredas ändamålsenliga lokaler och utrustning. Denna verksamhet har hittills icke på något håll i landet kommit i åtnjutande av sådana resurser, som erfordras för en den moderna vetenskapsens krav motsvarande rationell uppläggning och utveckling av densamma. Det synes vara angeläget att veterinärmedicinska anstalten snarast beredes möjlighet att upptaga diagnostik och forskning på virussjukdomarnas område.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning rörande behovet av lokaler och vetenskaplig utrustning för virologiska undersökningar vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Stockholm den 25 januari 1955

Gust. Nilsson
i Göingegården

J. Onsjö

Einar Hægglom

Carl Östlund

Märta Boman

Eric Nilsson
i Svalöv

Nils Agerberg

Rolf Eliasson

Karl Jönsson

A. Widén

Sven Antby